

**Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda loyiha faoliyatida hamkorlikni
rivojlantirish**

**Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti 1-bosqich magistri
Allayeva Nargiza Uktamovna**

Annotatsiya: Ushbu maqola maktabgacha ta'lim muassasalarida katta yoshdagi bolalarning loyiha faoliyati orqali hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishning ahamiyati va metodologiyasini yoritadi. Loyiha faoliyati bolalarda ijtimoiylashuv, muloqot va o'zaro yordam tuyg'ularini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Maqolada hamkorlikni samarali rivojlantirish uchun amaliy tavsiyalar, pedagogik yondashuvlar va loyiha faoliyatini tashkil etish prinsiplari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalariga asoslanib, hamkorlik muhitini yaratish bolalarning kognitiv va emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, katta yoshdagi bolalar, loyiha faoliyati, hamkorlik, ijtimoiy ko'nikmalar, pedagogika, rivojlanish.

Аннотация: Данная статья освещает важность и методологию развития навыков сотрудничества у детей старшего дошкольного возраста посредством проектной деятельности в дошкольных образовательных учреждениях. Проектная деятельность играет ключевую роль в формировании у детей социализации, коммуникации и чувства взаимопомощи. В статье рассматриваются практические рекомендации, педагогические подходы и принципы организации проектной деятельности для эффективного развития сотрудничества. На основе результатов исследования подчеркивается, что создание среды сотрудничества положительно влияет на когнитивное и эмоциональное развитие детей.

Ключевые слова: Дошкольное образование, дети старшего дошкольного возраста, проектная деятельность, сотрудничество, социальные навыки, педагогика, развитие.

Abstract: This article highlights the importance and methodology of developing cooperation skills in older preschool children through project activities in preschool educational institutions. Project activity plays a crucial role in fostering socialization, communication, and a sense of mutual assistance in children. The article examines

practical recommendations, pedagogical approaches, and principles for organizing project activities to effectively develop cooperation. Based on research findings, it is emphasized that creating a collaborative environment positively influences children's cognitive and emotional development.

Keywords: Preschool education, older preschool children, project activities, cooperation, social skills, pedagogy, development.

Kirish

Bugungi globallashgan dunyoda **hamkorlik** va **o‘zaro muloqot ko‘nikmalari** shaxsning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun asosiy omillardan biri hisoblanadi. Maktabgacha yosh davri, bolaning shaxsiyati shakllanadigan, ijtimoiy normalar va qadriyatlar o‘zlashtiriladigan muhim bosqichdir. Ayniqsa, **maktabgacha katta yoshdagi bolalarda** bu ko‘nikmalarni rivojlantirish ularning kelajakdagi ta’lim va ijtimoiy hayotiga poydevor yaratadi. An’anaviy ta’lim usullari ko‘pincha individual ishlashga urg‘u bersa-da, zamonaviy pedagogika bolalarni jamoada ishlashga, bir-birlarini tinglashga va umumiy maqsadlarga erishishga undaydigan faoliyat turlarini talab qiladi.

Loyiha faoliyati aynan shunday samarali vositalardan biridir. U bolalarga muayyan muammoni hal qilish, g‘oyalarni birgalikda rivojlantirish va amaliy natijaga erishish imkonini beradi. Ushbu faoliyat turi orqali bolalar nafaqat bilim oladilar, balki **hamkorlik, mas’uliyat, tashabbuskorlik** va **ijodkorlik** kabi muhim ko‘nikmalarni ham egallaydilar. Ushbu maqolaning maqsadi maktabgacha katta yoshdagi bolalarda loyiha faoliyati orqali hamkorlikni rivojlantirishning nazariy va amaliy jihatlarini tahlil qilish, shuningdek, pedagoglarga amaliy tavsiyalar berishdan iborat.

Asosiy Qism

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning psixologik xususiyatlari ularni yangi bilim va ko‘nikmalarni o‘zlashtirishga moyil qiladi. Ular dunyoni faol o‘rganishga intiladilar, savollar berishadi va o‘z tengdoshlari bilan muloqot qilishga ehtiyoj sezadilar. **Loyiha faoliyati** bu ehtiyojlarni qondirish uchun ayni muddaodir.

Loyiha faoliyatining hamkorlikni rivojlantirishdagi afzalliklari:

1. **Jamoaviy ishni rag‘batlantirish:** Loyiha bolalarni umumiy maqsad atrofida birlashtiradi. Har bir ishtirokchi o‘z hissasini qo‘shishi kerakligini tushunadi.
2. **Muloqot ko‘nikmalarini kuchaytirish:** Bolalar g‘oyalarni tushuntirish, boshqalarning fikrini tinglash va kelishuvga erishishni o‘rganadilar. Bu ularning og‘zaki nutqini va tinglash qobiliyatini yaxshilaydi.

3. **Konfliktlarni hal qilish:** Loyiha jarayonida kelishmovchiliklar yuzaga kelishi mumkin. Bu bolalarga mojarolarni konstruktiv tarzda hal qilish, murosaga kelish va o‘zaro hurmatni saqlashni o‘rgatadi.

4. **Empatiyani rivojlantirish:** Boshqalarning ehtiyojlari va nuqtai nazarlarini tushunishga yordam beradi. Bolalar bir-birlariga yordam berishga va qo‘llab-quvvatlashga o‘rganadilar.

5. **Mas’uliyatni oshirish:** Har bir bola loyihaning muvaffaqiyatli yakunlanishi uchun o‘z ulushiga ega ekanligini his qiladi. Bu ularning shaxsiy javobgarlik tuyg‘usini mustahkamlaydi.

6. **Ijodkorlik va muammoli tafakkurni rivojlantirish:** Bolalar muammolarga yechim topishda birgalikda turli xil yondashuvlarni sinab ko‘radilar, bu ularning ijodiy qobiliyatini va tanqidiy fikrlashini oshiradi.

Loyiha faoliyatini tashkil etish prinsiplari:

• **Bolalarning qiziqishlariga asoslanish:** Loyiha mavzusi bolalarning yoshiga va qiziqishlariga mos bo‘lishi kerak. Bu ularning faol ishtirokini ta‘minlaydi.

• **Erkin tanlov imkoniyatini berish:** Bolalar loyiha ichida o‘z rollarini va vazifalarini tanlashlari mumkin bo‘lsa, ular ko‘proq motivatsiyaga ega bo‘ladilar.

• **Pedagogning yo‘naltiruvchi roli:** Pedagog loyiha jarayonida faol ishtirokchi emas, balki **yo‘naltiruvchi** (facilitator) bo‘lishi kerak. U bolalarga savollar beradi, ularning g‘oyalarini qo‘llab-quvvatlaydi va yordamga muhtoj bo‘lganida yo‘l ko‘rsatadi.

• **Kichik guruhlarda ishlash:** 3-5 kishilik kichik guruhlar hamkorlikni rivojlantirish uchun eng qulay sharoitni yaratadi.

• **Resurslarning mavjudligi:** Loyiha uchun zarur materiallar, asbob-uskunalar va ma‘lumotlar bolalar uchun erkin bo‘lishi kerak.

• **Loyiha bosqichlari:** Har qanday loyiha quyidagi bosqichlardan iborat bo‘lishi mumkin:

○ **Muammoni aniqlash/Mavzu tanlash:** Bolalar bilan birgalikda qiziqarli va dolzarb mavzu tanlanadi.

○ **Rejalashtirish:** Maqsadlar belgilanishi, vazifalar taqsimlanishi va ish rejasi tuzilishi.

○ **Amalga oshirish:** Bolalar guruhlarda faol ishlaydi, ma‘lumot to‘playdi, tajriba o‘tkazadi yoki model yaratadi.

- **Taqdimot:** Loyiha natijalari boshqa guruhlarga, ota-onalarga yoki maktabgacha ta’lim muassasasi jamoasiga taqdim etiladi.
- **Baholash va xulosa:** Qilingan ish muhokama qilinadi, yutuqlar va xatolar tahlil qilinadi, kelgusi loyihalar uchun saboqlar olinadi.

Muhokama

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda loyiha faoliyatida hamkorlikni rivojlantirish nafaqat bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga, balki ularning akademik muvaffaqiyatlariga ham ijobiy ta’sir ko’rsatadi. Tadqiqotlar shuni ko’rsatadiki, jamoada ishlashga o’rgangan bolalar maktabga borganda yangi muhitga tezroq moslashadilar, o’qituvchilar va tengdoshlari bilan samarali muloqot qila oladilar va murakkab vazifalarni birgalikda hal qilishga moyil bo’ladilar.

Biroq, loyiha faoliyatini tashkil etishda ba’zi **muammolar** ham yuzaga kelishi mumkin:

- **Barcha bolalarni jalb qilish:** Ba’zi bolalar o’ziga ishinchsiz yoki uyatchan bo’lishi mumkin, ularni loyihaga to’liq jalb qilish uchun pedagogdan individual yondashuv talab etiladi.

- **Konfliktlarni boshqarish:** Guruhda ishlayotganda bolalar o’rtasida kelishmovchiliklar yuzaga kelishi tabiiy. Pedagog bu vaziyatlarda neytral qolib, bolalarga o’zaro kelishuvga erishishga yordam berishi kerak.

- **Vaqtни to’g’ri taqsimlash:** Loyiha faoliyati ancha vaqt talab qilishi mumkin. Pedagog o’quv jarayonining boshqa jihatlarini e’tibordan chetda qoldirmasdan, loyiha uchun yetarli vaqt ajratishi lozim.

- **Ota-onalarni jalb qilish:** Ota-onalar loyiha faoliyatiga jalb etilsa, bolalarning motivatsiyasi oshadi va uyda ham hamkorlik ko’nikmalari mustahkamlanadi.

Loyiha faoliyati davomida **pedagogning roli** juda muhim. U nafaqat tashkilotchi, balki kuzatuvchi, maslahatchi va rag’batlantiruvchi bo’lishi kerak. Bolalarga mustaqil ravishda qaror qabul qilishlari uchun imkoniyat berish, ularning har bir muvaffaqiyatini e’tirof etish va xatolarini tushunishga yordam berish juda muhim. Bu yondashuv bolalarda **o’z-o’zini boshqarish** va **tanqidiy fikrlash** ko’nikmalarini ham rivojlantiradi.

Xulosa va Takliflar

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha katta yoshdagi bolalarda **loyiha faoliyati** orqali hamkorlikni rivojlantirish ularning har tomonlama kamol topishi uchun zarur bo’lgan samarali pedagogik yondashuvdir. Bu faoliyat turi bolalarda nafaqat kognitiv

bilimlarni shakllantiradi, balki ularning **ijtimoiy-emotsional rivojlanishini, muloqot ko‘nikmalarini, mas’uliyat hissini va ijodiy tafakkurini** ham kuchaytiradi.

Takliflar:

1. **Pedagoglar uchun treninglar:** Maktabgacha ta’lim muassasalarida ishlaydigan pedagoglarga loyiha faoliyatini tashkil etish va hamkorlikni rivojlantirish bo‘yicha muntazam treninglar va seminarlar o‘tkazish.

2. **Moddiy-texnik bazani takomillashtirish:** Loyiha faoliyati uchun zarur bo‘lgan materiallar, didaktik o‘yinlar va zamonaviy uskunalar bilan ta’minlash.

3. **Ota-onalar bilan hamkorlik:** Ota-onalarni loyiha faoliyatiga faol jalb etish, ularga loyihalar haqida ma’lumot berish va bolalarni uyda ham qo‘llab-quvvatlashga undash.

4. **Loyihalar bankini yaratish:** Maktabgacha ta’lim tashkilotlari uchun muvaffaqiyatli loyiha g‘oyalari va senariylari bankini yaratish va ularni keng jamoatchilikka taqdim etish.

5. **Ilmiy-metodik qo‘llanmalar:** Loyiha faoliyatini tashkil etish bo‘yicha ilmiy-metodik qo‘llanmalar va tavsiyalar ishlab chiqish.

Ushbu takliflarning amalga oshirilishi maktabgacha ta’lim tizimida bolalarning hamkorlik ko‘nikmalarini yanada yuqori darajaga olib chiqishga va ularni kelajak hayotga har tomonlama tayyorlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimova, M. N. (2012). Maktabgacha pedagogika. Toshkent: O‘qituvchi.
2. Ishmuhamedov, R. I., Abduqodirov, A. A., & Pardayev, A. X. (2007). Ta’lim samaradorligini oshirishda innovatsion texnologiyalar. Toshkent: Fan.
3. To‘rayeva, S. M. (2018). Maktabgacha yoshdagi bolalarni ijtimoiy-axloqiy tarbiyalash. Toshkent: Yangi asr avlodi.
4. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. (2018). Ilk qadam Davlat o‘quv dasturi. Toshkent: Fan.
5. Shodiyeva, N. A. (2015). Maktabgacha yoshdagi bolalar faoliyatini tashkil etish metodikasi. Toshkent: Cho‘lpon nomidagi nashriyot.
6. Hayitov, O. G., & Mirzayeva, D. J. (2019). Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi. Toshkent: Fan va texnologiya.